

dr hab. Andrzej Urbanek, prof. UP w Słupsku
Uniwersytet Pomorski w Słupsku
ul. Bohaterów Westerplatte 64
76-200 Słupsk

Słupsk, dnia 02.12.2024 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Małgorzaty Kudzin-Borkowskiej
pt. „Polityka bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej”,
Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie,
Kraków 2024 (s. 221)**

Promotor: prof. dr hab. inż. Janusz Kręcikij

1. Podstawa dokonania recenzji

W oparciu o wniosek Wydziału Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie, przedstawiam recenzję rozprawy doktorskiej Pani mgr Małgorzaty Kudzin-Borkowskiej, której promotorem jest prof. dr hab. inż. Janusz Kręcikij.

Oceniając powyższą rozprawę doktorską kierowałem się kryteriami zawartymi w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U z 2022 r., poz. 574 z późn. zm.), a także Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789).

Podstawą mojej oceny była rozprawa doktorska autorstwa mgr Małgorzaty Kudzin-Borkowskiej pt. „Polityka bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej”, Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie, Kraków 2024. Stwierdzam, że przedłożona do oceny rozprawa pozwala na dokonanie jej recenzji, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

2. Ocena strony formalnej i metodologicznej rozprawy doktorskiej

Nauki o bezpieczeństwie z formalno-prawnego punktu widzenia stały się w Polsce odrębną dyscypliną naukową stosunkowo niedawno, bo dopiero w 2011 r. Nadanie im tego statusu wynikało z narastającego zainteresowania szeroko rozumianym bezpieczeństwem, wyrażanego m.in. coraz liczniejszymi pracami naukowymi. Z perspektywy metodologii ogólnej każda dyscyplina naukowa powinna spełnić trzy kryteria, aby uznać jej odrębność: po pierwsze powinna mieć wyodrębniony przedmiot badań, po drugie posługiwać się charakterystycznym dla siebie systemem pojęć podstawowych i wreszcie po trzecie, posługiwać się swoistym warształem metodologicznym. Zdaniem wielu specjalistów przedmiot badań nauk o bezpieczeństwie obejmuje

przede wszystkim systemy bezpieczeństwa, których badanie powinno opierać się na systemowych metodach badawczych. Z drugiej strony nauki o bezpieczeństwie usytuowane są w obrębie nauk społecznych, co wynika z przyjęcia tezy, że bezpieczeństwo jest procesem społecznym, a przez co, jak sądzi wielu naukowców, w jego badaniu powinno się analizować różne podmioty i aspekty bezpieczeństwa, analizować je z perspektywy człowieka, ludzkich zbiorowości, całego społeczeństwa czy społeczności międzynarodowej, analizować je z perspektywy społecznej, kulturowej, ekologicznej, militarnej, politycznej czy prawnej, a także sięgać po sprawdzone w naukach społecznych metody badań. W tym ujęciu badania obejmujące problematykę bezpieczeństwa powinny charakteryzować się pluralizmem metodologicznym, epistemologicznym czy ontologicznym, a także interdyscyplinarnością.

Rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Kudzin-Borkowskiej wpisuje się zarówno w pierwszy, jak i drugi sposób postrzegania bezpieczeństwa, bezpieczeństwa w ujęciu systemowym (funkcjonowania określonych systemów bezpieczeństwa, w tym wypadku szeroko rozumianego systemu bezpieczeństwa europejskiego), jak również jako procesu politycznego, od wyników którego zależy bezpieczeństwa państw tworzących i funkcjonujących w określonych regionach świata i wspólnotach o charakterze międzynarodowym. Przedmiotem badań podjętych na potrzeby przedstawionej do recenzji dysertacji jest polityka bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej. Praca ma charakter interdyscyplinarny prezentując zagadnienia z perspektywy politologicznej, a przede wszystkim z perspektywy sekuritologicznej. Dotyczy bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej analizowanego z perspektywy Unii Europejskiej i bezpieczeństwa narodowego państw wchodzących do powyższej grupy. Mając na uwadze powyższe można uznać, że **praca wpisuje się w dyscyplinę nauki o bezpieczeństwie**.

Zgodnie z przyjętymi wymogami i przepisami rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Problem naukowy to z kolei pewna luka w całości kształcie wiedzy naukowej, swoisty stan niewiedzy, bądź nie w pełni uzasadnione i empirycznie potwierdzone tezy, poglądy a nawet teorie naukowe, które wymagają wyjaśnienia bądź weryfikacji, to wreszcie brak odpowiedzi na istotne i obiektywne pytania, których nie dostarcza nauka. Przedłożona do recenzji rozprawa wypełnia lukę w wiedzy naukowej związanej z bezpieczeństwem państw Grupy Wyszehradzkiej. Autorka rozprawy wskazała na powyższy problem we wstępie rozprawy oraz w rozdziale metodologicznym co świadczy o tym, że w sposób w pełni świadomy przystępowała do jego rozwiązania w drodze zarówno badań teoretycznych jak i empirycznych. Autorka rozprawy nie wskazuje jednoznacznie, co w jej intencji stanowi o oryginalności rozwiązania powyższego problemu naukowego, jakkolwiek z analizy treści

rozprawy można wskazać, przynajmniej na trzy oryginalne moim zdaniem elementy: po pierwsze, zastosowanie modelu mieszanego – triangulacyjnego w badaniach bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej, łączącego elementy badań jakościowych prowadzonych w oparciu w krytyczną analizę dokumentów zastanych i wywiady, a także badań ilościowych prowadzonych w oparciu o technikę językowych badań statystycznych; po drugie, zastosowanie różnych narzędzi badawczych, wreszcie po trzecie, przedstawienie problemu bezpieczeństwa międzynarodowego z perspektywy sekuritologicznej dokonanej w oparciu o paradygmat interpretacyjny. Warto też zaznaczyć, że spojrzenie na bezpieczeństwo państw Grupy Wyszehradzkiej, głównie w aspekcie spójności realizowanych przez powyższe państwa polityk bezpieczeństwa, nie doczekało się jeszcze szeroko zakrojonych badań empirycznych na gruncie nauk o bezpieczeństwie. Podjęte na potrzeby napisania rozprawy doktorskiej badania mają zatem charakter unikatowy i można założyć, że w tym układzie stanowią również oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, zatem **praca spełnia w tym względzie wymogi ustawowe (art. 187, ust 2. cytowanej już ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce).**

Temat pracy „Polityka bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej” został sformułowany poprawnie, jakkolwiek szkoda, że już w tytule rozprawy pojawił się błąd (Wyszehrad pisze się przez samo „h” a nie przez „ch”). Jest to niewątpliwie problem użyteczny społecznie i wypełnia, jak już wspomniałem wcześniej, swoistą lukę w wiedzy dotyczącej bezpieczeństwa państw wchodzących do powyższej grupy.

Od strony formalnej struktura pracy nie budzi większych zastrzeżeń, jakkolwiek nie do końca koresponduje z problemami badawczymi, a czytając rozprawę widać, że w pracy mamy do czynienia z małym chaosem (Autorka łączy ze sobą pewne zagadnienia nie mogąc znaleźć dla nich wspólnego desygnatu, a układ treści nie koresponduje z tokiem myślowym przedstawionym w rozdziale metodologicznym). Została podzielona przez Autorkę dysertacji na trzy części, czyli teoretyczną, metodologiczną i empiryczną. Całość pracy uwieńczona została zakończeniem. Pojawiają się w niej również wykaz bibliograficzny, spis rycin i tabel oraz wykaz zastosowanych skrótów. Treść poszczególnych rozdziałów koresponduje z ich zawartością merytoryczną, język pracy poprawny i pokazuje, że Autorka dysertacji w sposób stosunkowo sprawny posługuje się językiem naukowym.

Dobór źródeł literatury również poprawny. Znajdujemy w wykazie bibliograficznym zarówno prace zwarte, rozdziały w monografiach, artykuły naukowe, źródła prawa, raporty z badań czy też odniesienia do źródeł internetowych.

Pod względem metodologicznym poddana recenzji rozprawa nie budzi większych zastrzeżeń formalnych i odpowiada regułom i zasadom przyjętym dla tego typu prac badawczych, czyli prac o charakterze empirycznym, wykorzystujących, jak udało mi się wnioskować z treści rozprawy, hipotetyczno-dedukcyjny model badań. Autorka przedstawiła we wstępie sytuację problemową, która stała się z kolei punktem wyjścia do badań własnych, a w rozdziale metodologicznym ogólne założenia badawcze. Określiła przy tym uzasadnienie wyboru tematu, problemy badawcze, hipotezy, cele i przedmiot badań. Wskazała zastosowane przez siebie metody badawcze, odwołując się głównie do metodologii badań społecznych, w tym badań sekuritologicznych, stosując mieszany model badań (wykorzystała zarówno metody ilościowe jak i jakościowe w oparciu o zabieg triangulacji).

Na potrzeby badań Autorka rozprawy określiła w sposób poprawny przedmiot badań, który opisała stosunkowo szeroko, a także cele badań. Cele te zostały przez nią jednak potraktowane zbyt ogólnie i zostały bardzo spłycone. Celem poznawczym jej badań stała się identyfikacja przyczyny (przyczyn), skutkującej brakiem rzeczywistej, teoretycznej i praktycznej, wspólnej polityki bezpieczeństwa Grupy Wyszehradzkiej. W tym miejscu warto zadać pytanie co z pozostałymi, szczegółowymi celami? Gdzie w celach mamy odniesienie do oceny aktualnego stanu polityki bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej, oceny wyzwań i zagrożeń stojących przed tą grupą państw, czy oceny wpływu ich polityki na politykę Unii Europejskiej. Cele muszą być formułowane z uwzględnieniem ich korelacji z problemami i hipotezami badawczymi, a tego w rozprawie, a przynajmniej w opisie metodologicznym badań zabrakło. Niezbyt fortunnie został również sformułowany cel praktyczny, który świadczy o użyteczności społecznej badań. Czy było to tylko zwiększenie stanu wiedzy o bezpieczeństwie Polski w aspekcie subregionalnym? Warto, by w swojej przyszłej pracy badawczej zwracała na to większą uwagę.

Zdefiniowany przez nią problem główny przyjął postać pytania: „Dlaczego Grupa Wyszehradzka nie jest w stanie wygenerować i realizować spójnej polityki bezpieczeństwa?” (rozprawa, s. 43). Do tak sformułowanego problemu głównego określiła 6 problemów szczegółowych o charakterze empirycznym, co jest zabiegiem wskazanym i zdecydowanie potrzebnym. W tym miejscu chciałbym jednak zwrócić uwagę na fakt, iż problem badawczy to swoiste pytanie określające jakość i wymiar pewnej niewiedzy oraz cel i granice pracy naukowej, a poprawność sformułowania problemu polega głównie na: wyczerpaniu jego zakresu, uwzględnieniu zależności między zmiennymi, zastosowaniu rozstrzygnięcia empirycznego. Autorka spełnia ten formalny wymóg, nie mniej jednak co do sposobu sformułowania problemów szczegółowych mam już pewne zastrzeżenia. Analizując treść powyższych problemów trudno bowiem

wskazać jednoznacznie, czy odpowiedź na nie pozwoli znaleźć odpowiedź na pytanie zawarte w problemie głównym. Szkoda, że w procesie badawczym nie wyodrębniła zmiennych dla całości badań. Zmienne to nic innego jak istotne cechy badanego zjawiska. Gdyby politykę bezpieczeństwa przyjęła jako zmienną, w tym wypadku zależną i określiła zmienne niezależne, jak również określiła ich definicje operacyjne, to uniknęłaby swoistego chaosu w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie zawarte w problemie głównym.

Na potrzeby badań sformułowała hipotezy główną i szczegółowe. Hipotezy zostały sformułowane w sposób ogólny i w miarę poprawny. Nie mniej jednak zawarcie w hipotezach określonych tez i sądów wymaga ich późniejszej weryfikacji empirycznej i naukowego uzasadnienia. W zakończeniu pracy zabrakło mi tego elementu. Przedstawione przez Autorkę dysertacji uzasadnienie nie jest do końca przekonujące, co jest efektem swoistej niekonsekwencji w przyjętej procedurze badań. Wskazując na powyższe chciałbym uczulić Autorkę dysertacji na sposób formułowania przedmiotu badań, problemów, hipotez a w konsekwencji zmiennych i wskaźników (jeżeli określa je w badaniach), między którymi musi występować ścisła korelacja i relacja wynikania. Myślę, że powyższą uwagę uwzględni w swojej przyszłej pracy naukowej.

Analizując treść opisu metodologicznego badań nasuwa się jeszcze kilka innych ogólnych uwag ważnych z perspektywy oceny końcowej całej rozprawy. Szczególnie istotny jest w tym względzie sposób podejścia przez Autorkę rozprawy do procedury badań, a właściwe stopnia szczegółowości jej opisu. Badania których się podjęła, głównie w ich części empirycznej, realizowane były według reguł hipotetyczno-dedukcyjnych. Reguły te są z kolei stosowane powszechnie zarówno w modelu badań ilościowych jak i jakościowych, przez co narzucają określone zasady postępowania w całej procedurze badawczej w zależności od przyjętego modelu. Opis całej procedury jest przedstawiony w pracy bardzo ogólnikowo, co utrudnia nam jednoznaczną ocenę, czy wszystkie zabiegi przeprowadzone zostały w sposób poprawny.

Jeżeli Autorka przyjęła hipotetyczno-dedukcyjny model badań to warto zwrócić uwagę, że badania tego typu poprzedzają badania teoretyczne, które nota bene przeprowadziła (opis ich wyników znajdujemy w rozdziale pierwszym). Badanie te mają na celu nie tylko określenie aktualnego stanu rozwoju refleksji nad przedmiotem badań empirycznych, ale stanowią również podstawę do zbudowania teoretycznych podstaw i szczegółowej koncepcji badań, stąd warto dla tej części pracy formułować również problemy badawcze, które ukierunkowują prace studyjne. Powinna na to zwrócić uwagę w swojej przyszłej pracy naukowej.

Dobór metod do badań mogę ogólnie ocenić pozytywnie. Zostały dobrane adekwatnie do przyjętego modelu badań i problemów badawczych. Ich opis w rozdziale metodologicznym

został przedstawiony poprawnie, ale w opisie metod zabrakło mi odniesienia do wszystkich zastosowanych przez nią metod. Mowa tu głównie o analizie porównawczej, którą wykorzystywała w badaniach. Czy o tym zapomniała pisząc rozdział metodologiczny, czy stosowała ją w sposób niezupełnie świadomy? Chciałbym, aby powyższą wątpliwość rozwiała podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Pomijając moje uwagi co do opisu samej procedury badań, czy sformułowania celów, problemów i hipotez, **sposób przeprowadzenia badań, a przede wszystkim sposób opisu wyników badań i przyjęte w tym zakresie przez Autorkę procedury ocenić należy pozytywnie.** Praca opiera się bowiem na stosunkowo solidnych podstawach, na które składają się wyniki badań zarówno teoretycznych, jak i empirycznych. Autorka rozprawy przeanalizowała wszystkie, istotne z punktu widzenia przedmiotu badań pozycje literatury, przeprowadziła też badania empiryczne. To wszystko przyczyniło się do mojej pozytywnej oceny walorów naukowych, w tym metodologicznych samej rozprawy, mimo zgłoszonych wcześniej uwag.

Reasumując ocenę strony metodologicznej rozprawy należy podkreślić, że przedstawione przeze mnie błędy, czy też niedociągnięcia, sprowadzające się głównie do sposobu opisu strony metodologicznej badań czy sposób sformułowania celów pracy, problemów i hipotez nie mają takiej wagi, aby w zasadniczy sposób wpłynąć na ostateczną, pozytywną w mojej ocenie wartość metodologiczną samej dysertacji. Dobór metod badawczych można bowiem ocenić pozytywnie, nie budzi większych zastrzeżeń również sama procedura badawcza. Przyjęte przez siebie założenia metodologiczne (co do których mam pewne wątpliwości) Autorka dysertacji realizowała w sposób konsekwentny, dostosowując się do reguł logicznych co świadczy o tym, że jest gotowa do tego, by w pełni ukształtować u siebie „świadomość metodologiczną” i rozwinąć kompetencje cechujące dobrego badacza, podejmując już samodzielnie badania naukowe, a przede wszystkim uniknąć w przyszłości błędów, które mogłyby zaważyć o wartości wyników prowadzonych przez nią badań. Na tej podstawie mogę również przyjąć, że **wykazala się umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, spełniając tym samym kolejny wymóg ustawy.**

3. Ocena struktury i zawartości merytorycznej rozprawy

Pod względem merytorycznym pracę ocenić należy na dobrym poziomie. Czyniąc bezpieczeństwo państw Grupy Wyszehradzkiej jako podstawę swoich badań, Autorka rozprawy wpisuje się w szeroki dyskurs nad sposobem współczesnego podejścia do zagadnień bezpieczeństwa, jego istoty, komplementarności, sposobu interpretacji i badania w poszerzonej

agendzie. Niewątpliwie recenzowana rozprawa poszerza wiedzę o bezpieczeństwie międzynarodowym z perspektywy nauk o bezpieczeństwie.

Autorka podzieliła całość opracowania na trzy zasadnicze części: teoretyczną, metodologiczną oraz badawczą (empiryczną). Część teoretyczną opracowania tworzy jeden rozdział będący wynikiem jej badań teoretycznych (studyjnych) opartych na krytycznej analizie literatury, analizie dokumentów i częściowo badaniach porównawczych. Część metodologiczną tworzy jeden – drugi rozdział, w którym Autorka dysertacji przedstawił przedmiot, cel badań, problemy badawcze, hipotezy, przyjęte metody i techniki badawcze oraz przybliżyła organizację badań. Z kolei na część empiryczną, w której prezentuje wyniki badań, składają się dwa rozdziały. Całą konstrukcję merytoryczno-logiczną zamykają zakończenie, bibliografia, spis rycin i tabel oraz wykaz stosowanych skrótów. **Zatem pod względem formalnym struktura pracy nie budzi zastrzeżeń, o czym zresztą wspomniałem już wcześniej, jakkolwiek mam zastrzeżenia co do logicznego układu treści poszczególnych rozdziałów i ich spójności z określonymi na potrzeby badań problemami i hipotezami.**

We wstępie Autorka rozprawy wprowadza nas w sytuację problemową, która stanowiła podstawę realizacji badań zarówno teoretycznych, jak i empirycznych. W tej części dysertacji, przedstawiono też opis struktury pracy, co przy tego typu pracach jest wskazane.

Rozdział pierwszy – teoretyczny poświęcony został przez Autorkę na opis wyników swoich badań studyjnych i ma charakter rozdziału teoretycznego. Podzieliła go na trzy części. W pierwszej z nich dokonała teoretycznego wprowadzenia w przedmiot badań skupiając się na wyjaśnieniu pojęcia i istoty bezpieczeństwa oraz pojęcia i istoty polityki bezpieczeństwa. W podrozdziale tym wyjaśniła pojęcie bezpieczeństwa w znaczeniu ogólnym i przeszła do wyjaśnienia czym jest i jak jest realizowana polityka bezpieczeństwa. W tej części dysertacji zabrakło mi jednak bliższego pochylenia się nad dwoma istotnymi dla całości rozważań pojęciami, a mianowicie pojęciami: „bezpieczeństwa międzynarodowego” i „bezpieczeństwa narodowego”. W dalszej części tego rozdziału przedstawiła genezę i ewolucję polityki bezpieczeństwa państw V4. Szkoda, że nie potrafiła tak nazwać swojego podrozdziału. Wpisując w spisie treści tytuł „Geneza powstania Grupy Wyszehradzkiej. Ewolucja polityki bezpieczeństwa państw V4 w następstwie rozpadu bipolarnego układu sił globalnych” wprowadziła pewien galimatias myślowy i logiczny, bo przynajmniej ja odebrałem to jako chęć zajęcia się przez nią dwoma oddzielnymi zagadnieniami, a nie jednym, logicznym i spójnym problemem. W ostatniej części opisała państwa Grupy Wyszehradzkiej jako autorów polityki bezpieczeństwa. W podsumowaniu rozdziału wskazała też na aktualny stan rozwoju refleksji naukowej nad przedmiotem jej badań.

Reasumując moje rozważania dotyczące tej części dysertacji mogę powiedzieć, że rozdział teoretyczny został ogólnie przygotowany poprawnie, jakkolwiek zabrakło mi w nim szerszej analizy zagrożeń przed jakimi stoją obecnie państwa Grupy Wyszehradzkiej oraz wyjaśnienia pojęć bezpieczeństwo międzynarodowe i bezpieczeństwo narodowe. W tej części dysertacji na szczególną uwagę zasługuje stosunkowo duża dojrzałość Autorki w zakresie analizy zjawisk i pojęć związanych z polityką bezpieczeństwa. **Autorka dysertacji w miarę swobodnie porusza się wokół problematyki polityki bezpieczeństwa, a w szczególności bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej, a także posiada wiedzę merytoryczną obejmującą przedmiot badań, co jest jednym z wymogów formalnych ubiegania się o nadanie stopnia doktora.**

Rozdział drugi poświęcony został przez Autorkę na opisanie zagadnień dotyczących metodologii badań własnych, ze szczególnym uwzględnieniem badań o charakterze empirycznym, które przeprowadziła na potrzeby dysertacji. Rozdział rozpoczyna od określenia przedmiotu i celów badań, a następnie organizacji przebiegu badań. Nie wiem z czego wynika dwuczłonowy tytuł rozdziału: „Przedmiot i cele badań. Organizacja przebiegu badań”. Podejrzewam, że była próba uzupełnienia treści rozdziału metodologicznego o zagadnienia związane z organizacją i przebiegiem badań, które z reguły ujmuje się w odrębnym podrozdziale wchodzącym w skład rozdziału metodologicznego. W dalszym części przedstawione zostały problemy i hipotezy badawcze. Scharakteryzowane również zostały wykorzystane przez nią metody, techniki i narzędzia badawcze. Dalsza część rozdziału metodologicznego została poświęcona zagadnieniom związanym charakterystyką badanej grupy ekspertów. W ostatnim podrozdziale została dokonana charakterystyka jej badań wykonanych na podstawie analizy statystycznej treści konstytucji państw Grupy Wyszehradzkiej. Struktura rozdziału poprawna i nie mam do niej zastrzeżeń, za wyjątkiem jednego w mojej opinii niedociągnięcia wskazanego powyżej.

Część empiryczną jej pracy rozpoczyna rozdział trzeci, któremu nadała wieloczłonowy, eklektyczny tytuł: „Koncepcje bezpieczeństwa państw Grupy Wyszehradzkiej, wspólna polityka bezpieczeństwa UE. Grupy Bojowe”. Na podstawie tytułu trudno nam znowu ocenić, o co tak dokładnie Autorce dysertacji chodziło. Nie mniej jednak w rozdziale tym przedstawiła wyniki prac analitycznych dotyczących sposobu ujęcia problematyki bezpieczeństwa w konstytucji i strategii bezpieczeństwa państw Grupy V4. Analiza ta została przeprowadzona poprawnie. W ostatniej części rozdziału przedstawiła genezę tworzenia unijnych grup bojowych oraz działalność Wyszehradzkiej Grupy Bojowej. Rozdział ten poprawny pod względem merytorycz-

nym, jakkolwiek można by mieć pewne wątpliwości co jego logiki i powiązania z tokiem myślenia Autorki dysertacji, a także z listą określonych przez nią problemów badawczych (czasami widoczny jest brak konsekwencji).

Rozdział czwarty, również empiryczny, zatytułowany został przez Autorkę następująco: „Aktualne wyzwania i inicjatywy Grupy Wyszehradzkiej”. Opisano w nim wyniki badań dotyczące polityki bezpieczeństwa państw V4 w obrębie takich problemów jak: konflikt na Ukrainie, bezpieczeństwo energetyczne, cyberbezpieczeństwo, polityka bliskowschodnia, kryzys migracyjny, bezpieczeństwo żywnościowe. W rozdziale tym pojawia się również kwestia współpracy resortów spraw wewnętrznych państw Grupy Wyszehradzkiej w obszarze przeciwdziałania ekstremizmowi. Rozdział ten można ocenić pozytywnie i jest on wartościowy od strony poznawczej, jakkolwiek znowu mam wątpliwości co do logiki prowadzonych przez Autorkę prac badawczych.

Ostatnią część dysertacji stanowi zakończenie. Autorka dysertacji przedstawiła w nim końcowe przemyślenia dotyczące przedmiotu swoich badań. Z kolei syntezę badań, wyniki weryfikacji hipotez zawarła w podrozdziale 4.8. Nie do końca rozumiem, dlaczego tak się stało. Podrozdział 4.8 powinien być podsumowaniem rozważań w obrębie rozdziału 4., a nie stanowić element części końcowej całej dysertacji. Nie mniej jednak proces wnioskowania, którego celem jest zwarte i przejrzyste sformułowanie najistotniejszych wyników zrealizowanych badań został przeprowadzony poprawnie, jakkolwiek zabrakło mi uzasadnionych badaniami uogólnień odnoszących się bezpośrednio do problemów badawczych już w samym zakończeniu pracy. W części tej zabrakło mi również jednoczesnego określenia wniosków z badań oraz jaką zastosowała metodę sprawdzania hipotez.

Zaprezentowany układ pracy i jej zakres treściowy nie budzą tak istotnych zastrzeżeń, które stawiały by w wątpliwość wartość merytoryczną całej rozprawy. Wyróżnione w rozdziałach problemy mieszczą się w tytułowej tematyce, a ich kolejność wynika z logiki przyjętej narracji, za wyjątkiem uchybień wskazanych przeze mnie w recenzji. Z merytorycznego punktu widzenia praca tworzy więc w miarę zwartą całość, w której podjęto podstawowe wątki mieszczące się w obrębie teoretycznych i praktycznych aspektów polityki bezpieczeństwa państw V4.

Pomimo wskazanych w recenzji niedociągnięć i kontrowersji, które ze strony Recenzenta mają charakter pomocy i wskazania Autorce jak uniknąć potencjalnych zarzutów pod kątem wartości metodologicznej i merytorycznej jej perspektywicznej, samodzielnej pracy badawczej, należy podkreślić, że **jest to praca wartościowa poznawczo, oparta na stosunkowo solidnych podstawach naukowych, ale także i użyteczna społecznie.** Niekwestionowaną

wartością poznawczą pracy jest niewątpliwie opis polityki państw grupy Wyszehradzkiej oparty na stosunkowo wnikliwej analizie. W pracy pojawiają się błędy językowe i niekonsekwencje, chociażby w przypisach, ale są to niedociągnięcia na akceptowalnym poziomie. **Strona językowa rozprawy nie budzi przez to większych uwag, zatem można jednoznacznie stwierdzić, że Autorka rozprawy opanowała technikę pisania prac naukowych na dobrym poziomie.**

4. Konkluzje końcowe

Reasumując całość rozprawy doktorskiej można przyjąć, że:

- praca od strony formalnej nie budzi większych zastrzeżeń (temat pracy sformułowano poprawnie, jej struktura merytoryczno-logiczna odpowiada standardom przyjętym dla tego typu prac, jakkolwiek pojawiają się w niej pewne niekonsekwencje);
- rozprawa jest niewątpliwie oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego, przez co spełnia wymogi określone w art. 187, ust. 2. cytowanej już ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- Autorka dysertacji jest przygotowana do samodzielnego prowadzenia badań naukowych, głównie badań społecznych w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego, jakkolwiek musi jeszcze popracować nad udoskonaleniem swojego warsztatu metodologicznego;
- w miarę wysoko należy ocenić wartość merytoryczną pracy, której treść posiada duże walory poznawcze i oparta jest na solidnych podstawach naukowych, a także wskazuje, że jej Autorka posiada dość głęboką wiedzę teoretyczną z zakresu nauk o bezpieczeństwie;
- Autorka opanowała technikę pisania prac naukowych na akceptowalnym poziomie.

Rozprawę oceniam ogólnie pozytywnie. Jej Autorka ze stosunkowo dużą swobodą analizuje i opisuje problemy związane z bezpieczeństwem państw V4. Może ona stanowić przyczynek do dalszych rozważań teoretycznych, a przede wszystkim badań empirycznych w powyższym zakresie. Wskazane przez recenzenta uchybienia bądź kwestie dyskusyjne są w stosunku do całości pracy łatwe do wyeliminowania w toku dalszej kariery naukowej Autorki. Nie mogą one w żaden sposób wpływać na ogólną – pozytywną ocenę całej, przedstawionej do recenzji pracy.

Pomimo wskazanych przeze mnie uchybień rozprawa doktorska autorstwa mgr Małgorzaty Kudzin-Borkowskiej spełnia wymogi dla prac doktorskich określone

w obowiązujących przepisach tj. w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U z 2022 r., poz. 574 z późn. zm.) oraz ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789), w których sformułowano wymóg, iż rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. **Praca stanowi stosunkowo oryginalne i innowacyjne rozwiązanie problemu naukowego, który obejmuje w zakresie merytorycznym zagadnienia dotyczące polityki bezpieczeństwa państw V4. Strona merytoryczna wskazuje, że jej Autorka posiada dość szeroką wiedzę merytoryczną obejmującą przedmiot badań, opartą na podstawach sekuritologicznych, a z kolei strona metodologiczna, że Autorka rozprawy wykazuje się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Wobec tych jej zalet mogą zalecać jej dopuszczenie do publicznej obrony.**

W czasie publicznej obrony prosiłbym Autorkę dysertacji o jednoznaczne wyjaśnienie:

- jaki dominował w jej badaniach paradygmat (interpretatywny, postpozytywistyczny, krytyczny czy może inny);
- jaki zastosowała typ badań (idiograficzne czy nomotetyczne),
- jaki model badań (hipotetyczno-dedukcyjny czy indukcyjny, a może inny),
- jaką przyjęła strategię badań (badania ilościowe, jakościowe, a może mieszane),
- jakie ostatecznie zastosowała metody badań, głównie w ich części empirycznej,
- i wreszcie jaką zastosowała metodę sprawdzenia hipotez.

dr hab. Andrzej Urbanek, prof. UP w Słupsku